

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

תרומה

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת תרומה

- א ימע בהן אדר שנאמר אדיר במרום ה' - שפע רב הבא על ידי האמונה המתורה.
- ג והיא נעשית מאליה - ישליך יהבו על ה' וכל צרכיו נעשים מאליהם.
- ד צהלה ושמחה - מעלת וסגולת השמחה.
- ו עצי שיטים - עיקר השיבות האדם בעבודתו הבאה לו בקושי כ'עץ'.
- ח ופניהם איש אל אחיו - אין הפין לה' אלא במי שפניו נשואות לרעהו להטיב לו בכל עת.
- יא כל איש אשר ידבנו לבו - המעניק מממונו לזולתו יזכה לרב טוב.
- יא ושכנתי בתוכם - חודש אדר זמן השראת השכינה.
- יג ועשו לי מקדש - התקדשות בני ישראל באלו הימים הקדושים.
- טו לעסוק בדברי תורה - השראת השכינה על ידי עסק התורה.

תרומה

האדם לידי שמחה והרי נשכר לכו בכל עת ממאורעותיו הבאים עליו, אין לו עצה אלא להרבות באמונה, ויתבאר הפסוק 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב', פיקודי הוא מלשון 'חיסרון' כי המבין שחסרון פרנסתו או חסרון הבריאות וכיו"ב באים מקב"ה שהוא והנהגתו ישרים המה, ומקבל את הנהגת ה' עמו באהבה - 'צורי ולא עוולתה בו', הרי מחשבות הללו משמחי לב המה, ותמיד יהיה בשמחה. כי מה לו לכאוב ולהצטער על העובר עליו, וכי ראית מימך אדם המצטער על 'טובתו'?

ובן מרמז לה 'דברי ישראל' זי"ע (ד"ה ועורות תחשים) בפרשתן (כה ה) 'ועורות תחשים', וברש"י, 'תחשים - מין חיה ולא הייתה אלא לשעה, והרבה גוונים היו לה, לכך מתרגם ססגונא ששש ומתפאר בגוונים שלו'. וכתב

יטע בהן אדר שנאמר אדיר במרום ה' - שפע רב הבא על ידי האמונה הטהורה

איתא בגמרא (ביצה טו:) 'הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהם אדר, שנאמר (תהלים צג ד) אדיר במרום ה', וברש"י, 'אדר - לשון חזק'. ומבאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (לר"ה אדר בר"ה ר"ח) שהרוצה שיתקיימו כל נכסיו - הרוחניים והגשמיים יטע בהם אדר - לשון חזק, כלומר, שבכל עת יחזק את עצמו לדעת שאדיר במרום ה', להבין ולהשכיל שכל קורותיו מאת ה' הם, אז ישכיל ויצליח בכל אשר יפנה".

והזמן גרמא להרבות באמונה, כדכתיב מהרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (כללי אורייתא אות צ) כי הימים ימי חודש אדר הם בהם נצטוונו על ה'שמחה' - 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' (תענית כט.) וכיצד יבוא

א. וישמור עצמו שלא יכנסו הדברים באזניו גרידא בלבד, אלא ישיבם היטב לתוככי לבבו, לחיות באמונה זאת, וכמשלו של המגיד מדובנא זי"ע, מלמד דרדקי שהילך עם תלמידיו במעבה היער, בהכנסו הורה להם, אם יבוא אליכם כלב רע לא תתפחדו מעמו כלל, אלא תעמדו כנגדו ותאמרו בקול, 'ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשוננו', ובלחש זה יסתלק הכלב מכם ולא יזיקכם חלילה... ואכן, עברו כמה רגעים וכמה כלבים גבוהים ורמים רצו לנגדם, המלמד נתמלא בחיל וברעדה, והחל נס על נפשו בבהלה מפני הכלבים, תמהו התלמידים ואמרו לו, וכי לא לימדתנו רבינו לומר את הפסוק, מדוע ברח מע"כ כל עוד נפשו בכפו, ולא אמר את הפסוק... ענה להם המלמד ואמר, כששמעתי את קול הכלבים תקפני פחד ומורא ופרח מזיכרוני כל הפסוק, לכן הוכרחתי לברוח... אף אנו, עלינו להשריש את דברי ה' בלבנו פנימה, כי אם לאו הרי ברגע שיבוא לידינו איזה קושי, יפרח הכל מזכרונו ח"ו...

ב. עיקר האמונה היא האמונה הפשוטה, שמעתי מרב גדול וחשוב שליט"א לבאר את דברי רש"י בפרשת יתרו (יח יט) ויחד יתרו - וישמח יתרו, זהו פשוטו. ומדרש אגדה, נעשה בשרו חדודין חדודין. כי המהלך באמונה פשוטה הרי הוא מלא שמחה, אבל כשמתחיל עם 'פשעטלעך' (דרשות וחקירות) אז 'חידודין חידודין' - שטעכט עס פון אלע זייטן (הרי הוא נדקר בכל מיני דקירות).

ג. הנה נאמר בקרא (ירמיהו יז ז) 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, ורבים הק' מהו כפל הלשון - יבטח בה' ושוב והיה ה' מבטחו. ומבאר הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע, כי פעמים שהאדם בוטח בה' - לא מחמת כי בטחונו אכן עז בה', אלא מאחר שכבר נתיימשך ממצבו, ורואה כי ממילא אפסה תקוותו, מה איכפת לו לסמוך ולבטוח בה' - הרי אם לא יועיל לא יזיק... ומה סימן היכר יש למי שבוטח בה' באמת, מתוך ידיעה שאין עוד מלבדו והוא יעמידנו על דרך טוב ויושיענו מכל מצוקותיו - אם הוא שמח וטוב לב, כי זה הבוטח בה' רק מתוך ייאוש שאבדה תקוותו הרי הוא מר וזועף, כי אין כוח בביטחון כזה לשמח האדם ולהסיר כל עצב ודאגה מלבו. רק הבוטח בשמו הגדול באמת מלא שמחה. לזה חזר לומר 'והיה ה' מבטחו' - במה יודע אם הוא בוטח באמת, והיה ה' מבטחו - אין 'והיה' אלא לשון שמחה (בר"ר מב ג), והיינו אם הוא שמח אף בתוך מצבו כעת (דברי הנדמ"ח ח"ב ליקוטים עמ' תח).

בספר 'אמרי שאול' להרה"ק רבי שאול ידידיה ממאדו"ץ זי"ע מביא (עניני זמרה ושמחה אות יב) ז"ל. כאשר נס ונמלט בעת הפצצת פולין (בימי המלחמה) ובא לוולנא, שאלהו אחד, למה אין דאגה יתירה ניכרת על פניו (כי תמיד, היה חוט של שמחה משיך על פניו, כידוע), ענה ואמר, גם אני 'דואג', ודאגות רבות סבבוני. אלא, שאת כל דאגותי ארזתי בתיבה אחת, ופעם אחת ביום הנני פותח אותה, ומוציא מתוכה את 'צרור דאגותי' ודואג כשעה קלה, ולאחמ"כ אני מחזירן, מכניסן

אלא לרמוז לאדם שיקבל עליו באהבה ושמחה את השעה של עכשיו - ויגיל וישמח בכל פעלי אביו שבשמים עמו.

ובן אמרו ב'אבות' (ד א) 'איזהו עשיר השמח בחלקו', וברש"י, בחלקו - בחלק שהקב"ה מוזמין לו, בין טוב בין רע, בין רב בין מעט - הכל נוטל בעין יפה. ורמזו לה בספר קדמון (ע"י אגרת הטיוטל חלק הרמז אות ע) ש'חלקו' נומריקון חם לח קר ויבש. והיינו שהוא מקבל באהבה, ושמח בכל הגוונים שמתנהג עמו הבורא, באמונתו שמאת ה' הוא ולטובתו השלימה והגמורה. אדם כזה אינו 'דוחק את השעה' - להיות יושב ומצפה מתי כבר תחלוף מעלי הנהגה זו (זולתי בתפלתו), ותבוא שעה

ה'דברי ישראל' שג' דברים דומים זה לזה - ואלו הן, ציור מעשה בראשית, ציור המשכן וציור כל אחד ואחד מבני ישראל (תיקו"ז הקדמה יג א). והנה, ענין 'כסף וזהב' שהיה במשכן שייך גם בבני ישראל שהרי 'זהב וכסף' מרמזין על עניין ה'יראה והאהבה' (עין באור החמה' על הוזה"ק בפרשתן קמח), אבל דבר זה לא למדנו, היכן מצאנו ענין 'עורות תחש' אצל בני ישראל.

ומבאר ה'דברי ישראל', עפ"י דברי רש"י שגוונין הרבה יש לו לאותו תחש, וזה שייך אף בבני ישראל שבכל מיני גוונין שהבורא מנהיגו ישמח ויעזו במתת גורלו, וזה עומק דברי רש"י ולא הייתה - ענין התחש,

וגונזן היטב כאילו אינם קיימות בעולם כלל. אם כן, מדוע אשקע בדאגותי כל היום (כאומר, הרי הן ארוחות ושמורות היטב)... וכן פירש הרה"ק מרוז"ן זי"ע את הפסוק 'ירבו עצבותם אחר מהרו' (תהלים טו ד) כי יש בני אדם שאף אם יש להם די פרנסתם דואגים על העתיד ומזה יש להם עצבות וזה ירבו עצבותם - מחמת 'אחר מהרו' שדואגים מה יהיה אחר כך (עטרת ישראל בשמו).

פעם ישב הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע ב'עריכת שולחנו' ובדברי הקודש ביאר פסוק הנ"ל... לאחר ה'שולחן' קרא לג' מתלמידיו ושאלם מה היה ביאורו בזה הפסוק, וכל אחד מהם ענה באופן אחר, הראשון חזר על דברי הרבי 'ירבו עצבותם' - כיצד מתרבה בקרבם ה'עצבות' כי 'אחר מהרו' - שדוחקים את השעה וממהרים להביא את האמור להיות להם לאחר זמן. השני פירש 'ירבו עצבותם' - מי שמרבה בקרבו את מידת העצבות 'אחר מהרו' - שממהר להביא עליו עוד עצבות אחרת, כי עצבות גוררת עצבות, והשלישי פירש 'ירבו עצבותם' - המרבה בעצבות, 'אחר מהרו' - מלשון מוהר ומתנה, שנותן בעצבותו מתנה 'לסיטרא אחרא', ה"י מהם ומהמונם... נענה הרה"ק כי כל ג' הביאורים אמת יש בהם (דברי אהרן).

ד. וכן כתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (אחרי תרג"ד ד"ה במדרש) וז"ל, ואם האדם זוכה לאמונה ובטחון כראוי, אז לבו בטוח כי כל הנהגה שלו (כלומר, כל הנעשה עמו) מהקב"ה, והכל הוא כפי הטוב ונצרך לו על צד היותר טוב מכל הטובות שבעולם. עכ"ל.

איתא מהרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (קורח תרע"ז ד"ה ויראו) ששמע בילדותו בשם הרה"ק רבי בונים מפשיסחא זי"ע, כי כאשר יניחו את ה'חבילות' (צרות וייסורים ולעומתם הטוב והשמחה) של כל באי עולם, ויצא הכרוז כי הרשות נתונה לכל איש לבחור לעצמו 'חבילה' אחת... אזי יבחר כל אחד ויתפוס בשתי ידיים את חבילתו שלו, כי הקב"ה גדול העצה ורב העלילה נותן לכל חד וחד בדיוק נפלא את אשר נצרך לו לטובתו ברוח ובגשם - ומה שבכוחות גופו ונפשו לעמוד בה. וכך איתא ב'חובת הלבבות' (שער הביטחון בארוכה) שמחויב כל אדם להאמין שבמידה שה' מודד לו, כך ממש צריך להיות ואין עצה אחרת, וממילא לא יהיה לו שום תלונות על הנהגת ה'. ובזה מבאר ה'אמרי אמת' את הנאמר אצל נשיאי המטות 'ויראו ויקחו איש מטהו' (במדבר יז כד), ואיתא שם בתרגום 'ויראו' - ואשתמודעו (מלשון נודעו ונוכחו לראות), שהכירו והבינו שלכל אחד מגיע חלקו הראוי לו.

ה. הדברים אמורים אף בעניני העבודה - שישמח בחלקו ועבודתו שהקב"ה מזמין לו בכל עת לפי מצבו. כה זעק הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע מנהמת לבו (קובץ שיחות קודש, יסודות ודרכים בעבודת ה' אות א) וז"ל. 'פתח להם נועם ורצון לפתוח שערי רצונך' (ומר קה אכסוף), וצעק (הרה"ק) בקול, ס'איז פאראנען וועלן דאווענען, ס'איז פאראנען וועלן לערנען, אבער וועלן וואס דער רבש"ע וויל, דאס איז גאר עפעס אנדערש... (ובתרגום, יש אדם אשר בוער בקרבו רצון וחשק ל'התפלל' לפני ה', ויש אשר יבער ברצון ללמוד, אבל לרצות ולשמח במה שהקב"ה מעמיד לפניו זהו עבודה נעלית וגבוהה פי כמה) וזוהי הבקשה 'פתח להם נועם ורצון' - לפתוח שערי רצונך מיר זאלן וועלן וואס דו וויליסט (שנרצה את אשר אתה רוצה מאתנו, פר' תזריע תרפ"ט צפת).

באר הפרשה - תרומה

ג

לאור והיא נעשית מאליה' (מנחות כט.) רמזו בה הרה"ק הדברי ישראל' זי"ע (בפרשתן) ללמדנו נתיב יושר בדרכי האמונה, בבוא לאדם קושי ומכאוב כגון בענייני כיכר לחם (- פרנסה) או בשאר מכאובים. לכו בל עמו וכשל כוח הסבל מרוב התלאות וטרדת הזמן, ישליך את עצמו יחד עם כל הקושי 'לאור' כלומר אל הקב"ה שהוא אש אוכלת, ומעתה היא נעשית מאליה... כמה שנא' 'השלך על ה' יהבך' והוא יכלכלך' (תהלים נה כג).¹

אחרת בהנהגה חדשה, אלא שש ושמח בכל עת ושעה בהנהגת הכורא עמו.

והיא נעשית מאליה - ישליך יהבו על ה' וכל צרכיו נעשים מאליהם

בפרשתן (כה לא) ועשית מנורת זהב מהור מקשה תיעשה המנורה וברש"י 'לפי שהיה משה מתקשה בה. אמר לו הקב"ה למשה, השלך את הכיכר

1. כתב הרה"ק בעל ה'תניא' זי"ע (אגרת הקדש פי"א) 'אבל המאמין לא יחוש משום ייסורים בעולם, ובכל ענייני העולם הן ולא שווין אצלו בהשוואה אמיתית', עכ"ל.

אברך אחד תינה את מר נפשו אצל הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע שצרות ומצוקות רודפים אחריו וחיינו מרים עליו. ענהו הרה"ק הכל לטובה מאת הבורא הטוב ומיטיב לכל, אמר האברך, וכי אפשר להתכחש למציאות הדברים כי רע ומר חלקי, אמר לו הרה"ק ה'מבינים' ישבחו את משקה היי"ש ושאר 'משקאות החריפים', וישתו ממנו לרוב. לעומתן, אדם מן השורה שיטעם מהמשקה יזדעק מיד ויחמיץ פניו לנוכח מרירותן כי רבה, ומהי תשובת ה'מבין', כי אכן, כך הוא טבעו של המשקה - 'מרירות' זו תביאנו בתוך זמן קצר לידי 'ששון ושמחה', וממילא מתחילת שתייתו כבר מרגיש בו מתיקות שאין כמוהו, אף אתה כיוצא בו, הנך מתאונן על המרירות שבחיך, אין זה כי אם אחר שאינך 'מבין' עד כמה מתוקים המה דרכי ה', ואם תבין זאת, הרי מיד בעת 'שתיית המרורים' תגיל ותשמח כל ימי חיך.

2. הגאון רבי יחזקאל לעוונישטיין זצ"ל היה אומר שההבדל בין 'בעל בטחון' למי שאינו, שאותה פעולת ההשתדלות יעשו שניהם, אלא שזה יעשנה מתוך בהילות ובלבול הדעת, וזה לא יאבד משלוות הנפש אפילו לרגע, אלא יעשנה כפורע חובו ותו לא מידי, וההסבר כי הראשון מדמה בנפשו שהצלחתו תלויה בהשתדלותו, וזה יודע שהכל נהיה בדבר ה', ולא תלוי במאומה בהשתדלותו ועשייתו.

כי הכל נכללו בכלל גזירת 'בזיעת אפיך תאכל לחם', והבחירה נתונה בידי האדם אם להתייגע ולהזיע על המחיה ועל הכלכלה, או להזיע בקנין מידת הבטחון... ובזה ייטב לו בזה ובבא.

3. סיפר אחד מ'סופרי סת"ם' מבני ארה"ב, באחת הקהילות בסמוך לעי"ת מאנסי שיפצו המתפללים את בית מדרשם ברוב פאר והדר בהוצאה של רבבות דאלער, יגיעה עצומה השקיעו עד שהתנוסס בית המדרש לשם ולתהילה. לאחמ"כ החליט ראש הקהל להשקיע מעט אף בשיפוץ ותיקון ספר התורה שבהיכל. לצורך כך הזמין את ה'סופר' הנ"ל שיבוא לראות את הס"ת. הסופר בדק את הס"ת ונודעזע למראה עיניו, כי ספר התורה היה פסול בתכלית. ונדרש יגיעה רבה במשך ימים ושעות רבות עבור תיקונו. הסופר הציע לראש הקהל לתקן את ספר התורה תמורת חמשת אלפי דאלער, אך ראש הקהל שלצורך פארה של בית הכנסת מוכן היה לשפוך מעות כמים, לא הסכים לשלם לסופר עבור מלאכה דחופה וחשובה זו יותר מחמש מאות דאלער ותו לא. משיצא הסופר מפניו התקשר אל חברו שגם הוא סופר סת"ם. ואמר לו, אם נשאיר את הס"ת כמות שהוא יקראו מתפללי ביהמ"ד זה בס"ת פסול עוד רבות בשנים. הבה נתנדב שנינו מזמנינו ויחדיו נתקן את הס"ת תמורת אותם חמש מאות הדאלער ותו לא מידי, ובוודאי ישולם לנו שכר מן השמים.

ואכן ממחשבה למעשה, שני הסופרים נגשו יחדיו למלאכת הקודש, ישבו שעות ע"ג שעות ותקנו את ספר התורה שיהא ראוי לקרות בו כדת וכדין. משגמרו עבודתם באישון ליל, יצאו שניהם (מאותה העיר שבה שוכנת הקהילה הנ"ל) לחזור לביתם. באמצע דרכם חיפשו אחר בית הכסא, ולא מצאו אלא בתוככי בית קברות נוצרי, בלית ברירה פנו להכנס לשם. בשערי בית הקברות הלז עצר אותם 'שומר' ששאל לשמם והיכן מקום מגוריהם, ה'סופרים' לא הבינו לשם מה עוברים הם חקירה ודרישה זאת, מ"מ ברצונם להכנס דרך השער מסרו לו הפרטים ונכנסו.

כעבור כמה שבועות קיבלו השניים מכתב מ'עורכי דין' במדינתם, בו כתוב שעליהם להתייצב לפניהם ביום פלוני, המה ראו כן תמהו - מה פשענו ומה חטאתנו כי דולקים אחרינו. בהגיע יום המיועד באו השניים, והודיעו להם כי באותה שעה שהם נכנסו ל'בית הקברות' הנוצרי התקיימה לווייה של גוי עשיר גדול, הלה ערירי היה ולא הותיר אחריו

הקב"ה - הוא מוריש ומעשיר משפיל אף מרומם, בחשבונות של מעלה, עושה כולם ה'. וכשדע 'כלל' זה תשלוו נפשו ותשקוט סערת רוחו בעסקו סביב פרנסתו כי ידע שהכל תלוי בידי שמים ולא במעשיו כלל.

צהלה ושמחה - מעלת וסגולת השמחה

הנה כשנשאלה אסתר במשתה היין (אסתר ה ו) 'מה שאלתך וינתן לך', השיבה (פסוק ח) 'יבוא המלך... ומחר אעשה כדבר המלך', ולכאורה יפלא מדוע דחתה למחר ולא התחננה מיד על נפשה אחר שאמר לה מה שאלתך וינתן לך, ועוד צ"ב, על מה סמכה בדעתה שלמחר יהא בידה לפעול יותר מאשר תוכל לעשות בו ביום, וביארו צדיקים כי בעת ההיא היה 'ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב' (פסוק ט), וידעה אסתר שבעת 'שמחה' כזאת לא תוכל להפילו ולנצחו, כי לא יאונה כל רע לאיש השרוי במדת השמחה, ע"כ התחכמה והזמינה אותו לבוא למחר אחר ששמחתו תפוג מעט, ואז תצליח להפילו בנקל.

וליימוד גדול הוא לבני ישראל, שאם לאותו רשע הועילה מדת השמחה שלא יוכלו להזיק לו, כ"ש

באמת אמרו, אין הפרנסה נקנית לא בחכמה ולא בכשרון ומעש, אלא הכל בנזירת עליון. כמה שנאמר (משלי כב ב) עשיר ורש נפגשו עושה כולם ה'. וביאר ב'ילקוט הגרשוני' (משלי לא) בשם ספר 'משיבת נפש', כי העני יושב בביתו ומהרהר לעצמו, מה רבה ה'רחמנות' עלי, של שלא ניחנתי בחכמה ופיקחות ע"כ עני אני - ראה זה פלוני העשיר שהינו מלא בדעת ובחכמה, וחכמתו עומדת לו לעלות במעלה העשירות יותר ויותר, כי בחכמתו הרבה יודע הוא היאך לנהל מסחרו, ומצליח בה להגדיל רווחיו עד אין קץ. אף העשיר יושב בביתו וחושב שחכמתו היא זו שהביאה לו את העשירות הרבה, ומוכיח לעצמו ממעשי העני, שאין לו לחם לאכול מאחר שהוא פתי ואיש בער. אך כאשר עשיר ורש נפגשו - והכל רואים את שניהם יחדיו, ורואים שגדלה חכמתו של העני פי כמה וכמה, ואין עשיר זה אלא איש בער ולא ידע, אז יענו ויאמר עושה כולם ה' - הקב"ה מוריש ומעשיר, לא החכמה תביא עושר לבעליה, אף לא הטיפשות תחסיר לחמו, וראיה מהעני והעשיר הללו, שהעני עולה בחכמתו מעל העשיר, ועשיר זה כטיפש יחשב לעומת העני, ובע"כ תאמר, שהכל מאת

יורשים. וציווה ב'צוואת המת' שכל כספו יחולק שווה בשווה בין המשתתפים בהלוויה, ולכן נשאלתם בשערי בית הקברות לשמכם ומקום מגוריכם. כי אף לכם דין 'משתתפים' בלוויה זאת. והרי לכם 'ירושת המת' - שישים ושניים אלף דאלער (כשנים עשר ידות מהסכום שהיו מקבלים מבני הקהילה אילו היו משלמים להם כפי המקובל). ונתקיים בהם **אין אדם שומע לי ומפסיד** (דב"ר ד ה). וכבר אמר לי 'סופר' אחד כי לפליאת הדבר יש להוסיף, שמידת הס"ת היא באורך שישים ושניים יריעות, חושבנא דדין כחושבנא דדין.

המשיל הגה"ח רבי אהרן יוסף לוריא זצוק"ל לבאר הלשון השלך על ה'. משל לעשיר המהלך בדרך ובידו צרור יקר של אבנים טובות ומרגליות, הלה הוצרך ליסע למרחק וחשש לשלום אבניו, לכן פנה אל ידידו להפקיד בידו את הצרור, אלא שהוא לא הסכים לקבל ע"ע אחריות כה גדולה. מה עשה העשיר, רץ אל חברו, השליך לתוך ידיו את הצרור, ומתוך מרוצתו זעק לעברו כי אצה לו הדרך, ובעוד רגעים הריהו מפסיד את האניה היוצאת לדרכה. ידיד זה מקבל על עצמו 'שמירה מעולה' בידעו שהעשיר הלך לו וסמך עצמו עליו בסמיכה שיש בה ממש... כיו"ב לעניננו, המשליך את כל יהבו (כל צרותיו וחבילותיו) על הקב"ה - מתוך הכרזה 'אבי שבשמים אין לי על מי לסמוך רק עליך' - בלי שאלות וחשבונות, בוודאי ייטב לו - והוא יכלכלך.

וידמה האדם בדעתו, אם היה לו איזו קרן (קופת חיסכון) בבנק אשר שם שמורים עבורו כמה וכמה מיליוני דאלער מזומנים טבין ותקילין, וכי היה דואג מהיכן יקנה לחם לפי הטף, או מהיכן ישיג מעות להשיא את צאצאיו, פשיטא שלא, ואף אם בפועל אין המעות תחת ידיו, מכל מקום אין לו כל דאגה בידיעתו שברגע שיזדקק למעות יוציא מפיקדונו כדי צרכו. כיו"ב ממש יבטח האדם בחי עולמים, כי למה ידאג מאין יבא עזרו, והלא יש לו אב רחום שכל הארץ והמעות אשר עליה שלו הם, ובשעה שיצטרך סכום מעות יבקש ממני שהכל שלו, והוא בוודאי יתן לו כל צרכו.

ט. וכך אומרים בשם הרה"ק מקארלין זי"ע שאם יהודי מתהלך בשמחה מעצם הדבר שהוא יהודי, ערב אני לו שלא

נחלשה המרירות ובא לידי שמחה באתחלתא דגאולה, ובה קרבה הישועה כהרף עין, ללמדנו שרק על ידי השמחה אפשר להינצל מן הכלי.

בדברים האלה כתב ה'בן יהודע' על הגמרא במגילה (טו. ד"ה ורכיב האי) שכאשר הגיע המן להביא את

הלבוש ואת הסוס למרדכי, נעמד מרדכי להתפלל, והמן המתין לו עד שיסיים את תפילתו, ולכאורה יפלא על רשע מרושע זה, וכי חשש להפריע לו באמצע תפילתו לקיים 'גזירת מלך' תיכף ומיד. אלא, שבדווקא המתין ולא בישר לו בשורה טובה זו בשעת התפלה, כי ידע שהתפלה מתוך עצבון אינה מתקבלת וחשב שוודאי מתפלל כעת בעצבון, לזה אמר, מוטב לא אפסיקנו, כי אם אפסיקנו וודאי יחזור להתפלל שנית מתוך שמחה, ותפילה מתוך שמחה בוקעת רקיעים ואין שום מחיצה ומבדיל שיעכב בעדה מלהגיע עד לכסא הכבוד.

וע"י השמחה בטוב לבב יצא מכל צרותיו ומצוקותיו, וכביאור הגר"א ז"ע (למשלי) על הכתוב (משלי יח יד) רוח איש יכלכל מחלהו ורוח נכאה מי ישאנה, וז"ל. השמחה באה על ידי הרוח. וזהו רוח איש כשהאיש תמיד בשמחה, הוא יכלכל מחלהו, אף שתבוא עליו מחלה חס ושלום, יכלכל מחלהו בשמחתו ויבטלנה, עכ"ל, ואם כי דבריו לענין חולי, מ"מ נלמד מכך לכל צרה וצוקה הן ברוחניות" הן בגשמיות ש'בשמחתו יבטלנה'.

שתועיל מידה זו לבני ישראל עם קודש לכמל מעליהם את כל הצרות והיסורים, וכמו שאמרו צדיקים (דגמ"א בליקוטים, ועוד הרבה מהצדיקים) לרמו בפסוק (ישעיה נה יב) 'כי בשמחה תצאו', שעל ידי השמחה אפשר להינצל מכל הצרות, ולצאת מאפילה לאור גדול.

ובן פירש ה'תפארת שלמה' (רמזי פורים ד"ה ותשלח) בפסוק (אסתר ד ד) 'ותשלח בנגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו, ולא קיבל', וצ"ב, וכי מחוסר בנגדים היה מרדכי שחשבה אסתר שצריך לשלוח לו בנגדים – הרי ראתה שבכוונה תחילה התלבש בשק ואפר מה שלא עשה מעולם, וא"כ לא היה לה כי אם לשאלו 'מאי האי' ולא לשלוח בנגדים.

ומבאר ה'תפארת שלמה', שאסתר הבינה שמרדכי שמע איזו בשורה קשה ומרה, ולכן קיבל ע"ע תענית וצום לקרוע רוע גזר דינו, אלא שהיא הייתה סבורה שלא זו הדרך, כי אף בעת צרה וצוקה יש להתחזק במדת השמחה, ורק על ידי השמחה אפשר לצאת מכל המצרים. ומרדכי לא קיבל דבריה, וסבר דבעת כזאת צריך להתפלל אל ה' בשברון לב ומתוך מרירות, ונחלקו שניהם במעשה אשר יעשו, אמנם הקב"ה הכריע שהצדק עם אסתר המלכה, וכך סיבבה ההשגחה שיבוא מרדכי לידי מידת השמחה על ידי שהמן ילבישנו בבגדי מלכות ויכריזו לפניו 'ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו', ועי"ז

י. וישמח ב'שמחה' באמת, ולא יחיה עם 'עול כבוד' שהוא מחויב לשמוח בימים אלו כי אין שמחתו שמחה, מספרים בהלצה, על איש עני ואביון שהיה נאנח תמיד על מצבו הדחוק ועל החובות הרבים התלויים בצווארו, פעם הוכיחו צדיק אחד מדוע אינו בשמחה תמיד, והלא צריך האדם לעבוד את ה' בשמחה, ויהי כשמוע כן העני נאנח שוב כדרכו ואמר אוי, נתחייבתי בעוד 'חוב' עכשיו... וכי לא די לי ב'חובות' שיש לי עד היום... פשיטא שזו איננה שמחה מעומק הלב כראוי.

כתב בנו של הרה"ק רבי משמלויא זי"ע, וז"ל (בי'תולדות רבינו' בהקדמה ל'אבן שלמה') זכורני שאמר לי לפני חתונתי, שמע בני מיום עמדי על דעתי לא הי' לי אף יום מנוחה אחד, והלא אתה יודע מה שעבר עלי בימי חלדי, ואעפ"כ האם ראיתי פעם ח"ו בעצבות, לא, כי תמיד הייתי בשמחה, זכור בני ואל תשכח דבריי אלו.

יא. כה אמר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע לרמזו בשיגרא דלישנא, שכן בשפת האידיש יש לתיבת 'אויף-געראמט' שני פירושים, א. שהאדם שרוי במצב מרומם ובשמחה. ב. שהמקום נקי מכל לכלוך וזוהמא, לומר לך כי זה תלוי בזה, השרוי בשמחה מוחו נקי מכל מחשבות אוון ושטות...

יב. סיפר הרב זיכערמאן שליט"א רב דקרית ספר שבשנים קודמות שימש כרב בביה"ח מעייני הישועה בב"ב, באחד הימים ביקר הגאון בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל בביה"ח – לכבודו נאספו כל עובדי בית החולים יחד עם החולים ומשפחותיהם... בהיותו שם אמר לו הרב זיכערמאן היום נשאלתי שאלה מחולה נואש כבן חמשים שאין בכוחו להזיז אפילו אבר אחד מבלי עזרה מצוות הרופאים – האם יש לו לברך ברכת 'שעשה לי כל צרכי' כי לפי הנראה אין בידו כל צרכו כלל. הרב וואזנער הבין את אשר לפניו ועלה מיד לבקרו בקומה העליונה, בהכנסו ניסה החולה לעשות תנועה

באר הפרשה - תרומה

1

שהכל מאיר לו והעבודה באה לו בנקל, לאחמ"כ בא הקושי דומיא דעין יבש. ולכסוף כשיתמיד בתורה ועבודה תבוא לו הנעימות בזהב. ואעפ"כ נקרא שמו בתורה 'ארון עצי שיטים', כי אין ה'עבודה' נקראת אלא ע"ש ה'עין', כלומר הקושי והייסורים שעוברים על האדם והוא מתגבר בעזו ותעצומות".

עצי שיטים - עיקר חשיבות האדם בעבודתו הבאה לו בקושי כ'עץ'

בפרשתן (כה י) 'ועשו ארון עצי שיטים, וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ'. הנה הארון מרמז ל'תורה' (שבו הניחו הלוחות) ומרמז לעבודת האדם בלימוד התורה ובקיום מצוותיה. כי מתחילה הוא זהב, כלומר

כמי שקם מלפני הדרת כבוד פוסק הדור והיה גונח ושחק, שוב גנח ושחק... א"ל הרב בהנהגתך הזכרתני מעשה שהייתי עד לה לפני כשמונים שנה כשלקחני מו"ר רבי מאיר שפירא זצ"ל לבקר עמו את החולה שהיה מצבו קשה עד מאד, משנכנס ר"מ החל החולה מאיר פנים ומעמיד פנים שוחקות בכל כוחו שעמד לרשותו, שאלו ר"מ 'לשמחה מה זו עושה', נענה החולה ואמר - מן הדין היה עלי לקום לכבודו של הרב ולכבדו בכל מיני כבוד ויקר, להגיש 'משקה' על השולחן וכיו"ב, אבל הקב"ה מנע בעדי מחמת חוליי שאין בידי להזיז אפילו אבר קל, על כן אעשה ככל שיש בידי עשות והוא השמייעל (חיוך) - זאת אעשה באופן הכי נעלה שאוכל, כי אם רק זאת יש בידי עשות הרי זה שליחותי ותפקידי בזו העת - לכבד בזה לבדו את הרב... ואם עשיתי כן השלמתי כראוי את שליחותי שנשלחתי מן השמים לתקופה זאת. אף אתה אמר לו הרב וואזנער, שמועה שמעתי כי מע"כ שאל אודות ברכת 'שעשה לי כל צרכי', דע לך, אם תעשה ככל שיש בידך עשות בזו התקופה נחשבים מעשיך יותר מהבריאת שכוחו במתניו ועשה פי כמה וכמה, כי בוודאי קיימת שליחותך... וזהו 'כל צרכי' שלך... הלה שמע את דברי הרב, ונכנסה בו רוח חדשה עד שבתוך כמה ימים החל מהלך על רגליו...

ולדין ייאמר, כי לאוו דווקא לחולה אנוש, אלא בכל ענין וענין רוחני או גשמי, שרצה לעשות כך וכך בתורה או בתפילה ו'נתקע' באיזה מקום, או רצה להצטרף לעושי מצווה ולא עלתה בידו, הרי ב'שמייעל' שלו במקום זה קיים בשלימות את שליחותו בזמן זה.

כע"ז אמר הרה"ק הר"ב מפשיסחא זי"ע שיותר יכולים לפעול בתפלה בשמחה ממה שיכולים לפעול בבכיה, ומעשה שהיה בעת שהיה בדאנציג, שראה שנפל אחד להים, וכמעט שנטבע שם, אמר לו הרב הנ"ל בלשון אשכנז גריס מיר דעם לוינתן (דרוש בשמי בשלום הלוינתן), ואח"כ עזר לו ה' שאחז בדף אחד וניצל, וביאר הרה"ק פישר מעשיו, כי בחור זה לרוב חרדתו ופחדו נתייאש לגמרי מעצמו ולא היה בידו מוח לחשוב מחשבות היאך ובמה להינצל, ורק ע"י המילתא דבדיחותא נתרחב לבו במעט שמחה, וכבר העלה בראשו כמה עצות האיך להינצל (אור ישרים הערה לט, נפלאות חדרות - ליקוטים).

יג. ואדרבה, בזמנים ומצבים קשים משיג יותר מאשר בימים כתיקונם. בחור יתום שסבל מרורות בחייו מקשיים בסולם העליה, ולכל מקום שפנה נתקל בקשיים רבים ומכשולות לאין ספור, נכנס אל הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע ובכה לפניו במר נפשו על כל הקשיים האלה המוצאים אותו בכל עת ובכל שעה, זאת בנוסף להיותו יתום ובודד בעולמו, והתבטא לאמר שמן השמים מעמידים לו מכשולות באופני חייו ואינו יכול לנסוע בהם כרגיל ובמנוחה.

נענה הרבי ואמר, הנה שני כלי רכב ישנם בעולם. יש רכב רגיל שבו נוסעים בני האדם ממקום למקום, ויש את הטאנק שהוא כלי רכב לעתות מלחמה. והנה בעוד שהרכב הפשוט נוסע במהירות גדולה מבלי כל קושי, הרי שהטאנק נוסע לאטו ואינו יכול למהר בדרכו כל כך, סיבת הדבר נעוץ בשרשראות הברזל הכבדים החגורים על אופני הטאנק, הם אלה המונעים מעמו את הנסיעה המהירה מחמת כובדם. אך מאידך גיסא במקום הרים וטרשים אי אפשר לרכב הרגיל לזוז ממקומו כלל, ואילו הטאנק לא די בכך שהרי הוא יכול ליסע בכל מקום שהוא, אלא יש בכוחו אף לשבר סלעים ובתים ולנסוע כאוות נפשו כשבדרכו רומס הוא את כל הבא בדרכו, ואף כוח גדול זה אין לו אלא עבור אלא השרשראות הכבדות השוברות ורומסות את הכל.

אף אתה כן, סיים הפני מנחם כי דיקא אלו הקשיים הנערמים בדרכך ואינם נותנים לך להמשיך בקלילות ובמהירות, דיקא הם אלה המביאים לך כוח רב בידך לשבור ולנתץ את כל כוחות הרע ולהתעלות בקרבת אלוקים באופן שאין לשער. כי דיקא מתוך הקושי יכול האדם לצמוח ולגדול בעדי עדיים, ולפום צערא אגרא.

באר הפרשה - תרומה

ולא יתייאש בראותו את ה'מניעות' והעיכובים שהיצר מעמיד בפניו, כי אדרבה זה כל האדם, שהרי מלאכי עליון שאין בהם יצר הרע יש לבורא עולם רבים בשמים, וכל תכליתנו אינה אלא עבור יצרנו המקשה עלינו מבית ומחוץ. וכן איתא ב'מדרש הגדול' בפרשתן 'וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו', וכי מאחר שהוא מצופה מבית ומחוץ 'עץ' (כאמצעו) למה לי, לומר

לך, אלמלא יצר הרע אין שבה לתלמידי חכמים, אלא שבחן שכובשין יצרן, וכן הוא אומר ומושל ברוחו מלוכד עיר, ותנן איזהו גיבור הכובש את יצרו, עכ"ל.

ובן כתב ה'שב שמעתתא' (בהקדמה אות ו') לברך את מאמרם ז"ל (ב"ר ט ז) 'והנה טוב מאד - טוב זה יצר טוב, מאד זה יצר הרע', ולכאורה תמיהה רכתי יש כאן,

יד. מעשה נורא מביא רבי ניסים גאון, ומשם נשכיל כמה ימין ה' פשוטה לקבל שבים, ועד כמה חשוב לפני המקום כל התגברות של אדם (הובא בשינוי קצת במס' שבת נו: וברש"י שם, אך רבינו ניסים גאון מביאו באריכות, הובא בסדר הדורות, חלק תנאים ואמוראים אות נ'), מעשה באיש יהודי ושמו נתן, הלה משפל אנשים היה והרבה לחטוא ולפשוט רח"ל בגרועות שבעברות. אמנם, פעם אחת עצר בעצמו על פתחה של עבירה, ולא עבר על דעת קונו, כעבור כמה ימים פגש בו רבי עקיבא בנתן זה הרוכב על גבי החמור, וראשו מאיר כחמה בצהרי היום, בהילו נרו עלי ראשו. זימן את תלמידיו ושאלם מי הוא אדם זה, ענהו התלמידים הלא זהו נתן בעל עבירה השפל. אמר ר"ע לתלמידיו, האם ראיתם על ראשו דבר מה, ענו התלמידים לאמר, לא ראינו מאומה. ויאמר להם, מהרו והביאוהו אלי. ויבוא נתן לפני ר"ע שאמר לו, בני אור גדול מאיר ביקר על ראשך, ובידוע אצלי שאתה הוא מיורשי העולם הבא, הודיעני מה דבר גדול עשית. סיפר לפניו נתן שעצר בעד תאוות לבו מלעשות דבר עברה אחת, ועשה כן על אף שהוא בעל עוון גדול, וכבר עבר כזאת וכזאת, אך הפעם עצר עצמו. השתומם ר"ע על הכוח הרב שהיה בו להתאפק, ויאמר לו, אכן, דבר גדול עשית ולכן משחך הבורא באור גדול על ראשך. והנה כל זאת בהאי עלמא, ובעלמא דאתא עאכו"כ תתגדל ותתקדש בזכות מעשה זה. עתה בני שמעני, שב לפני ואלמדך תורה הרבה. ויעש כן, וישב לפני רבי עקיבא, ויפתח הפותח ואין סוגר את דלתות לבבו בתורה, ויהי לימים מועטים גדל האיש נתן עד כי גדול במאד מאד בתורה, ונעשה הוא עצמו תנא קדוש. והוא הוא רבי נתן צוציתא הידוע לנו משמעתתא דבי רבנן.

מכאן תצא הקריאה להחשיב כל פעולה טובה אפי' אם אינו נוהג כן תמיד רק עתה - פעם אחת, וכרבי נתן שאף אחרי שכבר חטא רבות רח"ל עצר בעד תאוותו פעם אחת ויחידה, ומזאת הפעם עלה ונתעלה להיות אחד מהתנאים הקדושים, מעתה יתחדש ויתגבר כל אדם, מבלי לחשב באיזה מצב הוא נמצא, וכל התגברות והתגברות כוחה רב עד מאד בשמי שמים.

טו. אחד מחסידי הרה"ק רבי מנחם נחום מראחמיסטריווקא זי"ע היה דבק בתהלוכות רבו, וכל תנועותיו והילוכיו היו כרבו (בחיצוניות) ... נענה ואמר לו הרבי, אם תרצה להעתיק את אורחותי, עדיף שתתחיל שלא לעשות את כל מה שאני איני עושה, מאשר לעשות את אשר אני עושה...

טז. הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע (פורים, הובא כמ"פ בבית אברהם) המשיל ואמר, לאיש שהיה נגוע ב'טיפה המרה', ולא היה שוהה בין 'שתיה' ל'שתיה' אפילו כדי שיעור שתיה... ואף היה מכלה כל ממונו על כך, בושח וחרפה היו מנת חלקם של כל בני משפחתו הנכבדה, ואין לאל ידם להושיע, עד שבחסדי שמים מצאו דרך ומסילות בלבבו, והבין מיודעינו שמספיק ביזה את עצמו ובני משפחתו, וקיבל ע"ע ל'סיים' מסכת שתייה ושכרות. בהבטחה שמהיום זה והלאה שוב לא יגע כלל במשקה המשכר, יהפוך להיות כאחד האדם ואף ירוויח את מעותיו בידו.

למחרת היום היו רגליו של השיכור מוליכות אותו מאליהם אל בית היין לשתות עד דלא ידע, אך על אם הדרך עצר בעצמו וצעק, הלא אמש קיבלתי על עצמי שלא לשתות עוד מדברים המשכרים, ומיד חזר לביתו מנצח את יצרו, אך עד מהרה מצא עצמו מהלך שוב ומתקרב ל'בית המזיגה', כשתפס את עצמו, ניער עצמו בחזקה - מה לך נרדם, קום וברח לך לביתך, ומנע רגליך מנתיבתם של השיכורים... לפנות ערב כשראה שבעזהש"י עמד בנסיון, אמר, מעתה ראוי הנני לקבל מתן שכר על כך - ומה שכרי הראוי - כוס משקה הגון כדת וכדין... אין כל נפקא מינה בין אותו שיכור מסכן שבעומדו בנסיון כבר הרגיש שעליו ליתן דרור לנפשו ותאוותיה, למי שקיבל על עצמו קבלות טובות, ומכיוון שכבר עמד מעט בנסיון, הרי הוא כבר 'צדיק הדור' וכבר נתן לעצמו דרור וחופש מקבלותיו.

יז. וכבר אמר ה'חזון איש' זי"ע שמה שביטלו חכמים את יצרא דעבודה זרה (יומא טז:) אין זה נחשב 'מעלה' לבני

דהנה איתא בחז"ל (ב"ב צט.), כשהיו ישראל עושין רצונו של מקום אזי היו הכרוכים פניהם איש אל אחיו, ובשעה שאין עושין רצונו היו פניהם אל הבית. ולרמז, שכאשר 'פניהם איש אל אחיו' - לחשוב מחשבות היאך ובמה להיטיב איש לרעהו, אז נחשבים 'עושים רצונו של מקום'.

ויותר אמרו, שאף הנקי מעבירות כתינוק שנולד הנקרא 'רביא' (ע"י סוכה ה: שכרוכים מרמו לתינוק בלא חטא), ולא עוד אלא שהוא פורשי כנפיים למעלה - איש גבוה משכמו ומעלה, עדיין אינו נקרא 'עושי רצונו של מקום' עד שיהיה ופניהם איש אל אחיו, להיות פניו אל חברו ואחיו מבני ישראל, לעזור ולסייע לכל איש מישראל אם בדיבור ואם במעשה, לוותר משלו לרעהו - ואף להשיב לו טובה תחת רעה. כי באם חלילה פניהם אל הבית - שמישיב את פניו לאחורי רעהו ואינו מתכוונן כמה יוכל להיטיב לאחיו בני ישראל, אזי אף אם הוא מפורשי כנפיים למעלה והוא מתנהג בצדקות בין אדם למקום, עדיין נחשב כאינו עושי רצונו, כי עיקר העיקרים הוא הזהירות בבין אדם לחברו.

דמה טובה יש בבריאת היצר הרע המסית ומדיח אותנו יומם ולילה מעבודתו יתברך, ולא עוד אלא שמכנים אותו 'טוב מאד' שהוא טובה גדולה יותר מן היצר הטוב. ומבאר עפ"י דברי 'מהר"ם אלמושנינו' ז"ע (בביאורו לקהלת פ"י) שהשופך מעט מים על אש גדולה, לא די שלא תכבה האש אלא אדרבה היא מתלקחת ביותר, והכי נמו, ע"י התגברות על היצר הרע מתגבר וגדל כח הטוב שבו, ואלמלא יצה"ר ונסיונותיו היה האדם מהלך שאנן בשלוח ולא היה מתגבר ומתעלה בו כח הטוב. ובוזה יתפרשו שפיר דברי המדרש - 'טוב' זה יצר טוב, כי אכן 'טוב' הוא כשמו - יצר ה'טוב', אמנם 'טוב מאוד' זה יצר הרע, כי מחמתו תגדל הלהבה של צד הטוב שבו, על כן לא תיפול רוח האדם בקרבו כראותו את גודל הנסיונות שמביא לו היצר, כי אדרבה דייקא אלו הנסיונות יגבירו ויתמידו את צד הטוב שבו ללא גבול וקץ.

ופניהם איש אל אחיו - אין חפץ לה' אלא במי שפניו נשואות לרעהו להטיב לו בכל עת

בפרשתן (כה כ) והיו הכרוכים פורשי כנפיים למעלה, סוככים בכנפיהם על הכפורת ופניהם איש אל אחיו, אומרים משם הרה"ק ה'בית ישראל' ז"ע

ישראל, אלא אדרבה הרי זה מורה על פחיתות העם, שכל כך נחלשו הדורות עד שכבר אין בכוחם לעמוד בקשרי המלחמה כנגד הצר הצורר, דהרי לכך נוצר האדם, וזוהי תכלית חייו להתייגע במלחמה עם יצרו הרע.

יח. יש שביארו את הפסוק (תהלים קכד ז) 'נפשנו כצפור נמלטה', מדוע דימוהו לצפור דייקא, ולא אמר כדג נמלט (שהרי אף הוא בורח מרשת הדיגים ונמלט מידי הבריות), אלא, הדג כשהוא בורח הרי הוא יורד 'מטה מטה', ולא באלה חפץ לה', אלא שנהיה כציפור שבהמלטו הנו מגביה עוף 'למעלה למעלה', וזהו הדמיון ל'נפשנו', שבשעה שאנו בורחים מדבר עבירה ומכל נדנד של חטא הרי אנו מגביהים את עצמינו ומתעלים לאין ערוך.

יט. ולא זו בלבד, אלא שמדה זו מביאה לכפרת עוונותיו של אדם, כמו שפירשו צדיקים (ע"י 'תפארת שלמה' סוכות ד"ה והיו הכרוכים) שכאשר פניהם איש אל אחיו - בלא מחלוקת ושנאת חנם, והוא מתפלל על זולתו להטיב לו, אז יזכה אל הכפורת מלשון כפרה וסליחה.

כ. מעשה נורא שמעתי מאחד מחכימי דיהודאי ממיודעי ומכירי, זה מבני עליה שבעיה"ק ירושלים ת"ו, ששמע כן מאחיו ששמעו מהמשוב"ק של הגה"ק ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש ז"ע והוא היה נוכח בשעת מעשה, עיר גדולה הייתה העיר מונקאטש ומסביבה שכנו עיירות רבות אשר נקראו בשם 'גלילות' מונקאטש. באחד מהגלילות דר 'ראש הקהל' תלמיד חכם שלא אהב את הרב' שבעירו, והיה מיצר את צעדיו ורודפו עד חרמה, בין פעולותיו היה נוהג לבוא תמידים כסדרם לפני הגה"ק ה'מנחת אלעזר' ז"ע בעיר מונקאטש והיה מוסר 'מסירות' שונות על אותו הרב. אך המנח"א לא שעה כלל לדבריו והיה פוטר ומשלחו מעל פניו, פעם אחת עזב 'ראש הקהל' את ביתו לכמה ימים, ויהי בדרך חזירתו מצא את משרתו חוזר מאיזה מקום וחבילתו בידו, וישאלהו מאין בא מע"כ, הראה לו המשרת כי 'בעלת הבית' שלחתי עם 'עוף' לשאול את הרב' דשם מה דינו (בדרך כלל היה פוסק בעצמו, אך עתה שלא היה האיש בביתו שלחו לשאול את הרב)... כשמוע כן ראה"ק ביקש מאתו להראותו את העוף וירא כי עוף 'טרף' לפניו, וישאל את המשרת - מה 'פסק' לך הרב ויען ויאמר כי הרב הכשירו... שמח ראה"ק על ההזדמנות שנקרתה לפניו, חטף את העוף מידי משרתו ובמקום להכנס לביתו בפרישת שלום מיהר כנשוח נחש לבית המנח"א, בהגיעו למונקאטש ישב המנח"א יחד

עם בית דינו, וראה"ק הציג בפניהם את העוף, כאומר הרי שלך לפניך – עתה תחזה כי צדקו טענותי מכבר השנים, ויאמר הנה עוף זה 'הכשירו' רב פלוני מה דעת הרבנים על כך, מיד נטל המנח"א חתיכת עוף הכניסו לפיו, כראות ראה"ק כי כן, שכל 'התלהבותו' ותבערת אש קודש שבקרבו נדחתה על אתר ע"י המנח"א, נשא את רגליו ומיהר לברוח מבית הדין... אחר הדברים האלה, שאלו הרבנים האחרים את המנח"א וכי הרב מכשיר עוף כזה שלכל הדעות הנו 'טרף' ואסור בתכלית האיסור... בטרם כל פלט המנח"א את חתיכת העוף שהייתה בפיו (כי בוודאי לא חישב לאוכלה), ומיד דפק על השולחן בעוז ותעצומות (עד שה'מספר' שעמד אז על הסולם להוציא ספר מארון הספרים באותו חדר נפל ארצה), וזעק מנהמת לבו הטהור און מענשט'ס פלייש איז יא כשר... און מענשט'ס פלייש איז יא כשר... (וכי בשר של בני אדם כן כשר לאכילה) כאומר, הרי ראש הקהל הלזה לא בא כאן אלא לאכול את בשרו של הרב שבעירו הרי זה בוודאי איסור ו'טרף' לנהוג כן... (וביאר שיתכן שהרב נרגש לראות את המשרת של שונאו המובהק בא לשאלו שאלת כשרות העוף ומרוב התרגשות טעה בדבר הלכה, וכי בעבור זה נהרגהו...).

סיפר הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע, מעשה בעשיר שהיה דר בעיירה הסמוכה ל'גארליץ' הלה החליט כי 'צר לו המקום' ועליו להרחיב את ביתו המפואר, אך דא עקא כי בחצר הבית עמד עץ תפוחים אשר נתן פריו בעתו ואסור לקוצצו... (ב"ק צא: ועי' ט"ז י"ד קט"ו, הרבה דיו נשפך והרבה קולמסין נשתברו סביב איסור והיתר דבר זה), על כן נסע אל הרה"ק מגארליץ זי"ע (בנו של הרה"ק הדברי חיים זי"ע) שטח את שאלתו בפני הרבי, ויענהו הרבי בעד 500 גאלדענע רענדלעך (מטבעות זהב) אתיר לך את הדבר תיכף ומיד... חשב העשיר (שהיה איש עסקים ממולח) בלבו, אם כן, הרי שטעיתי ואין כל כך איסור בדבר, וכל הענין אינו תלוי אלא ב'מחיר' דמי הפסק שעלי לשלם לרב, ע"כ, אלך ואחפש אחר רב שימציא לי פסק זה בזול יותר... ויפן האיש אל הרה"ק מבאבוב זי"ע (בן אחיו של הרה"ק מגארליץ) וגילה את אזנו כי בא לקבל את ההיתר הנ"ל בעד הסכום שהרבי ישית עליו (בפחות 500), נזדעק הרבי – אין כל היתר בעולם לכרות עץ מאכל, סכנה יש בדבר, בשום אופן לא אתירנו לך... תמה האיש והרי דודכם מגארליץ הסכים להתיר לי תמורת 500 מטבעות זהב, א"ל הרבי מבאבוב, ח"ו, לא יתכן כלל כי דודי התיר לכם... בצר לו החליט האיש כי אין לו ברירה אלא לחזור אל הרה"ק מגארליץ ולשלם לו טבין ותקילין, כי צר לו הבית והוא חייב להרחיבו... אחר כששה שבועות עלה בידי העשיר לאסוף סכום הנ"ל ב'מזומן' ויעל בשמחה לבית הגארליצער, שפך על השולחן את המטבעות, והכריז באתי לקבל את ה'היתר' שהובטח לי כאן לפני כששה שבועות... אמר לו הרבי, אין כל היתר בעולם לכרות עץ מאכל, סכנה יש בדבר, בשום אופן לא אתירנו לך... תמה האיש, מתחילה מאי קסבר הרבי ולבסוף מאי קסבר, א"ל הרבי, הנה מלפני כששה שבועות בטרם בואך הנה בא אלי יהודי נכבד ובכה בפני כי כל עתידו ועתיד משפחתו נמצאים בסכנה עצומה – רק אם יהיו בידו 500 מטבעות זהב במזומן יעמוד על רגליו וינצלו חייו וחיי משפחתו, על כן אמרתי, הרי אמרה תורה (דברים כ"ט) 'כי האדם עץ השדה' מוטב יכרת עץ התפוחים מכריתת האדם עצמו, ואמרתי לנפשי אקח על עצמי אחריות עצומה זאת... להציל כמה מנפשות בני ישראל, אבל משעברו כבר ששה שבועות ויצא האיש מכלל סכנה, לא אוכל להתיר לך זאת בשום אופן (עיי' 'כלי יקר' דברים כא א).

מעשה נפלא שמעתי מאחד מצדיקי הדור שליט"א ששמע מפי הרה"ח רבי הערשל הופערט ששמע מפי ה'אופה', כי בשנות המלחמה אחר ה'בליץ' (כשהפציצו הרשעים בלאנדאן) ברחו רבים מלאנדאן דרומה, גם הרה"ק רבי שלום משאץ ברח וישב בגייטסעד, דרכו של הרה"ק להסב סעודותיו עם אורחים המסובים על שולחנו. בכורח המציאות דאז שרר 'מחסור' גדול בעולם, ולא זכו לדגים ובשר רק עם 'תלושים' (vouchers) וגם אז קיבלו חתיכות קטנות מאד בעדם, אמנם, קמח בצל ותפוא"א (Potato) היו להם בשפע רב ואלו היו עיקר מאכלם, ואכן במשך השבוע טבלו פיתם במרק תפוא"א, ורק לקראת שב"ק היו מבשלים לליל שב"ק מים ובהם מעט דמעט בשר ולזה קראו 'מרק', ליום השב"ק הכניסו מעט בשר לתפוא"א ונקרא שמו טשולענט... בשנת תש"ה חל 'ראש השנה' ביום ב' – ג'. לקראת שבת האחרון של השנה הקודמת אפה ה'אופה' היחיד בכל העיר חלות כהרגלו, אולם לקראת ראש השנה אפה את חלותיו רק במוצאי שב"ק עד שעה 4 לפנות הבוקר בהגיע זמן אמירת סליחות 'זכור ברית', גם ביום הגדול של ערב ר"ה נהג האופה במנהגו להתענות ביום זה ולא אפה מאומה, וממילא לא הספיקו החלות לכל בני העיר לשני ימי ר"ה. ואכן בליל א' דר"ה אחר הסעודה הודיע המשב"ק להרה"ק משאץ כי לסעודת יום א' דר"ה עדיין יש בבית כדי 'כזית' לכל המסובין המונין בליעה"ר כשלושים נפשות, אבל לליל ב' וכ"ש ליום ב' אין אפילו כזית אחד לצורך סעודות יו"ט – וכל זה מחמת שהאופה לא אבה לוותר על סליחות זכור ברית ועל עוד ענינים נעלים שהוא נוהג בהם בערב ראש השנה (בשנים אחרות היה אופה לפני ער"ה, משא"כ בזאת השנה שהיום שלפני ער"ה חל בשב"ק).

באר הפרשה - תרומה

ובכלל ההטבה להרבות ב'צדקה וחסד' כממונו ובגופו, (ב"ב ט:): 'כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות במחשבה דיבור ומעשה', וידבר איש אל רעהו והמפייסו בדברים מתברך ב"א ברכות'. ובביאור הדברים דיבורים טובים המיישבים לבו של אדם. ואמרו בגמ' איזה חשיבות יתירה יש לפיוס בדברים יותר מנתינת מעות

ויהי ממחרת וישכם הרה"ק ללכת לבית הטבילה ב4 לפנות הבוקר, והנה בדרכו הוא רואה את ה'אופה', ויען הרה"ק ויאמר אליו, הנה אנוכי בדרכי לביתך (אחר המקווה) לצוות עליך כדברים האלה, הנה עתה השעון מורה על 4, זמן התקיעות בבית מדרשנו בשעה 12, לפניך 8 שעות פתח נא את בית אפייתך – ותאפה חלות כדי סיפוק כל בני העיר, כי פטור אתה מתהלים וכיו"ב, את תפילתך תתפלל בין אפיה לאפיה (כי עד שהחלות נגמרים כדי אפיתם יש הפסקות קטנות) רק לתקיעת שופר תכנס לביהמ"ד, ואם תתאחר אחר 12 אמתין עליך עם התקיעות. נחרד האופה ואמר לרבי, הרי היום 'עמיד במשפט כל יצרי עולם' השכמתי קום לאמירת כל ספר התהלים לפני התפילה – כיצד אפנה לבית מלאכתי לעסוק בדברי חולין כאלו... א"ל הרה"ק אני אומר תהלים במקומך, ויאמר האופה, כיצד אוכל ללא אמירת 'לקל עורך דין' ושאר פיוטים, אמר לו הרה"ק אף זאת אומר במקומך... פשט האופה את אצבעו כלפי שמיא, ושאל את הרבי, וכי בשמים ממעל תסכימו להחליף עמי – שייחשב הדבר כאילו אנוכי עמדת בביהכ"ס בעבודת הקודש ביום הדין הגדול והנורא א' דר"ה ואילו הרבי עמד ואפה חלות עבור כל בני העיר... אמר לו הרה"ק, אני בוודאי מסכים לך, אבל אם גם אתה מסכים לך הרי לך שאינך 'סוחר' כלל וכלל... כי בקדושתו הבין שאין לך גדול ממי שדואג למזונם של בני ישראל, ואין לך 'זנות' גדולה כזו לקראת יום הדין (אף שבוודאי על כל אחד לסדר סדריו שיוכל לשהות בימים קדושים כאלו בביהכ"ס וביהמ"ד בעבודת הקודש, אבל זה שלא טרח לאפות בער"ה, ונמצא שכעת תלוי בידו להאכיל פיות בני ישראל הרעבים בוודאי עליו לאפות חלות עבורם).

כא. בימיו של הב"ח התגורר בעיר קראקא יהודי חשוב מעשירי העיר, שהיה מרבה לפזר מעותיו לצדקה, כן היתה לו קביעות ללמוד עם הב"ח בענייני צדקה לידע את המעשה אשר יעשה בהלכות אלו. באחד הימים הגיע יהודי מוזג אל הב"ח וסיפר לו כשדמעתו על לחיו, שהנה מזה שנים רבות נוהג לחכור את הקרעטשמע (בית המזיגה) מהפריץ בעיר, אך עתה בא איש אחר ורוצה להסיג גבולו, על ידי שיוסיף לפריץ על דמי השכירות וממילא ישכיר לו הפריץ את בית המזיגה, ועל ידי זה תתמוטט מקור פרנסתו. שלחו הב"ח לעשיר זה שיאמר לו בשמו שילך אל בית הפריץ (המכיר) ויפעל אצלו לטובה בעד אותו המוזג.

מיהר המוזג לבית העשיר, מששמע העשיר את דבר השליחות התנצל שאין זמנו בידו ליגש עתה לבית הפריץ, מאחר שהוא מוכרח עתה לסדר עניניו לקראת היריד בלייפציג, והבטיחו נאמנה כי תיכף לאחר שיחזור מלייפציג ילך אל בית הפריץ ויסדר את העניין המבוקש. אך היהודי שצרתו עמדה לנגד עיניו הרבה להפציר בו שיחיש לילך אל הפריץ בהקדם, החל העשיר לפייסו בדברי אמונה 'כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה עד ר"ה', ואף המתיק לפניו מאמר חז"ל (יומא לח:): 'אין אדם נוגע במה שמוכן לחבירו כמלא נימא', בלית ברירה פנה המוזג לביתו. אך בהגיעו לביתו, סיפר כל הדברים האלו, גערו בו בני ביתו שאינו אלא בטלן ולא יוצלח, והמשיכה לקונן שמי יודע מה יהא בינתיים עד שיחזור העשיר מהיריד שמא יתרצה הפריץ להעביר את בית המזיגה מחזקתנו, וככה רבו הטענות והטרוניות כל אותם הימים עד שחזר העשיר מהיריד, אך העשיר שמר את הבטחתו ותיכף בחזרתו מהיריד טרם פנה לנוח בביתו מיהר אל ארמון הפריץ, וסידר את העניין על הצד היותר טוב, ואכן נשאר בית המזיגה בידו של אותו יהודי. לימים הלך אותו עשיר לבית עולמו, ואחר זמן נגלה אל הב"ח בחלומו, וסיפר לו מה נעשה בדינו – שחברי בית הדין של מעלה פסקו ששכרו הרבה מאוד על פי פעלו, ומקום של כבוד התבצר לו בגן עדן פנימה יחד עם הצדיקים והחסידים. אך בבואו להיכנס אל גן העדן נעמד לו מלאך בפניו ולא נתן לו להיכנס ולבוא, שאלו העשיר מי אתה, ענהו המלאך כי הוא המלאך הטוב שנברא מהמצווה הרבה כאשר נחלץ לישע אותו מוזג והשתדל עבורו אצל הפריץ, אמנם אינני מניחך להיכנס בשערי גן עדן, בעבור הזמן שנתעכבת מלעזרו, ובינתיים רבתה המהומה והמריבה בבית המוזג מחמתך, ולא הועילו לו כל התחנונים בפני המלאך, עד שחזר הדין לבית דין של מעלה... ונפסק 'פסק האחרון' שוודאי יוליכוהו עתה לגן עדן, אלא שיצטרך להמתין בשערי גן עדן כמספר הימים אשר הוצרך המוזג להמתין עליו לחזרתו מהיריד, והנה כמה זמן עמדת שם לא אדע, אך זאת אדע כי היה הדבר נדמה בעיני כחודשים ושנים רבים, בראותי את הצדיקים מתענגים בתענוגי הנצח והריח הטוב העולה משם ואני עומד ומצפה...

הדברים אמורים אף למי שאינו 'בעל ממון' כדאיתא ב'ספר חסידים' (תרי"א) שלכן נכתב ב' פעמים בספר 'משלי' וצדקה תציל ממוות (יא ד, י ב) לומר כי הצדקה אינה דווקא ב'מעות', אלא אף מי שאין בידו מעות ואמר לאחרים שיתנו ממעותיהם לצדקה, גם זה ל'צדקה' יחשב. והרי אמרו (ב"ב ט.) 'גדול המעשה יותר מן העושה'.

וסגולת הצדקה ל'עשירות' בזה העולם כדברי ה'כלי יקר' בפרשתן (כה כג-כו) 'ועשית שלחן עצי שטים... ועשית לו ארבע טבעות זהב, וז"ל. כי 'הטבעות' עגולות הם, ובא לרמז לאדם שיזכור כי הצלחות עולם הזה הם גלגל החוזר בעולם כטבעת זה העגול, ועל ידי זכירה זו יפרנס משולחנו לעניים. והיינו, שיעלה במחשבתו תמיד כי כל כספו ורכושו אינו אלא מתנת שמים, וברצות ה'... ויש לו להשתמש בממונו להטיב לרעהו, או יעזרהו ה' וישאיר בידו את הממון שהופקדו בידו מן שמיא.

עוד פירש ב'כלי יקר', כי אם יתן מממונו ומאכלו לעניים אזי ישולם לו שכרו שאין לו סוף בגלגל הזה שאין לו סוף, ואינו פוסק מלסובב²¹.

ושכנתי בתוכם - חודש אדר זמן השראת השכינה

בפרשתן (כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כתב ה'אלשיך' הק' ושכנתי 'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם' - בתוך כל אחד ואחד. וביותר לפי דברי המדרש (שמו"ר לג א) בריש פרשתן - 'אמר הקב"ה לישראל מכרתי

ממש. כי הנותן פרוטה לעני לא נתן אלא מממונו, אך המפיים בדברים נתן לו מזמונו, וחיינו נתן לו בזה, על כן שלו גדול יותר משל חברו.

עוד ביאר המהר"ל (נתיבות עולם, נתיב הצדקה פ"ד), שהפרוטה שהעני קיבל תכלה כמשך הזמן, אבל הדיבורים שמפייסו בהם, הרי הם חיים וקיימים וחקוקים בלבו לאורך ימים, ומשום כך זוכה המפיים לברכות הרבה.

כל איש אשר ידבנו לבו - המעניק מממונו לזולתו יזכה לרב טוב

בפרשתן (כה ב) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו, הנה התורה הק' נצחית היא, ובוודאי שכל 'פרשת תרומה' שייכת אף בדורנו אנו, לענייני נדבה וצדקה בכללות, כי הקב"ה מצווה את כל אחד מבניו, ויקחו לי תרומה קח לי תרומת ממון ומעשים ותן משלך לחברך, עשה נא צדקה וחסד עם אחיך האביון, ואז יהלך לפניך צדקך, ושכר הרבה יהא מנת חלקך.

בפרמי הדברים אמורים בשערי חודש השמחה, כמו שכתב הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (שקלים תרל"ד) שמכיוון שאמרו 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' (תענית כט.), לכן אמרו 'באחד באדר משמיעין על השקלים' (שקלים ב, א) כי על ידי שיתן מנכסיו לאחרים יזכה להרבות בשמחה²².

באותו היום כינס הב"ח את כל בני העיר וסיפר להם את המעשה כולו, ללמדם עד כמה יש להיזהר שלא להתעצל ולא להחמיץ כל הזדמנות של עשייה לזולת, וגמילות חסדים בכל דרך ואופן שהיא, כי 'מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה'.

כב. מעשה באיש עשיר שמזונותיו היו מצויין לו ברווח ובכבוד, בניו כשתילי זיתים סביב לשולחנו, ולא חסר לו מאומה, מלבד דבר אחד, והיא - מידת השמחה, פעם נכנס בצר לו אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע ותינה בפניו - מדוע רחוק הוא משמחת החיים... ענהו הרבי בקוצר אמרים, 'פתחת שקי - ותאזרני שמחה...' כלומר שיפתח את כיסו וארנקו לפרנס אחרים משלו, עי"ז יזכה לסיפא דקרא להיות מלא שמחה, כי כך הוא טבע העולם, שהנותן למען אחרים מסיח דעתו מצרכי עצמו וממילא אפשר ל'שמחה' לחול עליו.

כג. כתב ה'רבינו בחיי' (כה כג), בפסוק 'ועשית שלחן עצי שטים' כי 'שטים' ראשי תיבות - ש'לום ט'ובה י'שועה מ'חילה, ובאמת, אף הארון והמנורה היו עשויים (גם) מ'עצי שטים', כי הארון והמנורה מביאים על האדם את אלו הברכות. והוסיף לומר, כי אף בסיבת השולחן יבואו לאדם כל אלו הטובות, כלומר על ידי הצדקה וחסד שעושה על שולחנו. ודרשו (ברכות נה.) על הפסוק (יחזקאל מא כב) 'והמזבח... זה השלחן אשר לפני ה'', ואמרו חז"ל, פתח במזבח וסיים בשלחן, לומר לך, שבזמן שביהמ"ק קיים מזבח מכפר, עכשיו שאין ביהמ"ק שלחנו של אדם מכפר. וזוכה על ידי שלחנו בעשיית צדקה וחסד לשלום טובה ישועה וברכה.

יכעוס עליו המלך, כי אין זה כבודו של מלך לצאת מפלטין שלו לבית אחרים - גם אם תהיה הסעודה גדולה עד למאד. ובלתי אפשרי שיוזמין את המלך לביתו עד שיכין כל הכנות ויעמיד מליצים ופרקליטין גדולים שימצא חן בעיני המלך שיבוא לסעודתו.

אבל כשהמלך נוסע בדרך ורוצה ללון בדרך אזי כאשר ימצא מקום נקי באכסניא נקי אף אם בית המלון הוא בכפר, אם הוא רק נקי אזי זה בית מלוננו ללון שם. והנמשל מובן ממילא, בזמן שבית המקדש קיים והיה שכינת כבודו בבית קדשי הקדשים, אז אם היה אדם רוצה לשאוב רוח הקודש או נביאות היה צריך עבודה גדולה וכו' אבל עתה בגלות המר שגם השכינה קדושה גלתה עמנו, ובעוונותינו הרבים היא 'נע ונד בארץ' ותשוקתה מאד למצוא מקום דירה לשכון בה, ואם מצאה מקום מנוח, מקום נקי - אדם שהוא רק נקי מעבירות וחטאים אזי שם היא דירתה'. נוראות למדנו כאן, שבקל נבוא בדורנו שיבוא הקב"ה לשכון בתוכנו, בתנאי שנטהר עצמנו מן החטאים, ובפרט בימים הללו, שכל הבא ליטהר מעלתו רבה יותר מאשר בימי הנביאים, ודורות האחרונים, הם המוכשרים להתעלות בתשובה וטהרת לבב²¹.

הנה ידוע מה שכתב השל"ה הקדוש (ריש פר' וישב) - 'המועדים של כל השנה יש להם שייכות לפרשיות שחלות בהן', עכ"ל. וכבר אמרו שעל כן תחול פר' תרומה לעולם בחודש אדר, כי 'ושכנתי בתוכם' מורה על חודש

לכם תורתו כביכול נמכרתי עמה, משל למלך שהיתה לו בת יחידה, בא אחד מן המלכים ונשאה, ביקש לילך עמה אל ארצו, אמר לו המלך, בתי שנתתי לך יחידת היא לפרוש ממני איני יכול, לומר לך אל תטלה איני יכול, אלא זו טובה עשה לי שבכל מקום שאתה הולך - עשה לי קיטון אחד שאדור אצלכם... כך אמר הקב"ה לישראל... בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר ועשו לי מקדש (ה'בית אהרן') ז"ע היה מצווה לאברכים לעסוק בדברי מדרש זה).

וכבר שמענו 'טענה' בקרב מחננו - תינה בימים מקדם כשהיו בני העולם זכים קדושים וטהורים להם נאמר 'ושכנתי בתוכם' - בתוך כל אחד ואחד, אבל 'מה תאמר ומה תדבר' לבני דור האחרון הדוויים בגלות הגוף והנפש 'לא ראו מאורות מימיהם' וכי גם להם ייאמר 'ושכנתי בתוכם'. שמע נא לדברי הרה"ק ר"ר אלימלך מליזענסק ז"ע (נועם אלימלך וישב, בד"ה א"י וישב), וז"ל. 'שמעתי משל מתוק מפי אדומ"ו הרב המגיד דק"ק ראווני זלה"ה (הוא הרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ע), והוא, שאנו רואים שכעת אשר אנחנו בגלות המר, יש בני אדם שזוכים לרוח הקודש בקל יותר מבימי הנביאים שהיו צריכין השבעות והתבודדות רב כידוע, כדי שישגו הנבואה ורוח הקודש. ואמר משל נפלא ומתוק למשל המלך שהוא במקום כבודו בביתו, בחצירו בפלטין שלו, ויבוא איזה אוהב המלך וירצה להזמין לסעודתו לביתו, אזי בוודאי

כד. משל המשיל הרה"ק בעל התניא ז"ע (ליקו"א פל"א) לאדם פשוט והדיוט שללא כל סיבה ידועה החל המלך לחבבו, וכ"כ גברה אהבת המלך אליו עד שפנה ובא לדור עמו תחת קורת גגו בביתו הפשוט של אותו הדיוט, וכי נוכל לתאר את גודל חיות נפשו ורוממותה של אותו אדם פשוט על זכייתו התמוהה להיות קרוב אל המלך השליט. כיו"ב, על כל איש אשר בשם ישראל יכונה, להאמין בכל לבו, שריבון העולמים מלך מלכי המלכים 'הממליך מלכים ולו המלוכה' אוהבו בחיבה יתירה ובידידות עזה שאין ערוך לה. והוא ית' מתאוה שיהיה לו דירה בתחתונים, ויורד ממכון שבתו השמים לשכון את דכא, וכשיקבע אמונה זאת בקרבו תגל נפשו על קרבת האלוקים שזכה בה. 'ועל זה תיקנו ליתן שבח והודיה לשמו ית' בכל בוקר, ולומר, אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו - כמו שהאדם שש ושמח בירושה שנפלה לו הון עתק שלא עמל בו, כן ויותר מכן לאין קץ, יש לנו לשמוח על ירושתנו שהנחילנו אבותינו, הוא יחוד ה' האמיתי אשר אפילו בארץ מתחת אין עוד מלבדו וזו היא דירתו בתחתונים'.

עפ"י מבאר את דברי חז"ל (מכות כד.) 'בא חבוקק והעמידן על אחת שנאמר (חבוקק ב ד) וצדיק באמונתו יחיה', שלא בא לבטל מהם את כל מצוות התורה ולהשאיר להם רק מצווה אחת גרידא, אלא אדרבה, כל מצוות התורה תלויות במצווה אחת זו, וז"ל. כי ע"י האמונה לבדה יבוא לקיום כל התרי"ג מצות, דהיינו כשיהיה לבו שש ושמח באמונתו ביחוד ה' בתכלית השמחה כאלו לא היתה עליו רק מצווה זו לבדה והיא לבדה תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות הרי בכח וחיות נפשו בשמחה רבה זו תתעלה נפשו למעלה מעלה על כל המונעים קיום כל התרי"ג מצות מבית ומחוץ (עיי"ש ערך).

בקול גדול ש'כל' יהודי יקר הוא אצל אביו שבשמים, וכידו להתקרב אליו מהיכן שהוא נמצא.

ועשו לי מקדש - התקדשות בני ישראל באלו הימים הקדושים

כתב החת"ם (דרשות קיב: ד"ה ועשית) על הפסוק 'ועשית פרוכת... מעשה חושב יעשה אותה כרובים', רמז לאדם שמעשה חושב ומחשבתו הקדושה יעשה אותו (את האדם עצמו) ככרובים עליונים - מלאכי עליון^{יב}.

וזהו אומרים (ילקוט פר' תרומה, מד"ר ויקרא פרשה י"ב) על הפסוק בפרשתן (כה ח) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' - כל מקום שנאמר 'לי' הרי זה לעד ולעולמי עולמים. וצריך ביאור, מה מקום יש לומר 'לעולמי עולמים' בעשיית המקדש, הרי כהיום נחרב הבית ואין לנו לא קודש ולא מקדש. אלא ביארו בספרים (וכן אמר הרה"ק המהר"ד מבעלזא ז"ע) עפ"י דברי המדרש (רבה לג א) שהקב"ה מבקש מאתנו בכל מקום שאתם הולכים עשו לי קימון אחד שאדור בתוכו - ו'אדור' זה שייך אף כהיום, על ידי שמקדש האדם את עצמו ב'מחשבה דיבור ומעשה' בכל אבריו וחושיו, בזה מכין הוא מקום בקרבו שישכון בו ה'^{יג}.

ובזה מפרש המלבי"ם את דברי רש"י 'וכן תעשו, לדורות'. ולכאורה מה שייך לומר לדורות והרי אין המשכן קיים לדורות עולם. ומקדים להביא את דברי ה'אלשיך' - ושכנתי בתוכם - בתוכו לא נאמר, אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד. ולזה יזכה ע"י שיתקדש

אדר שהוא זמן של השראת השכינה לכל איש ישראל באשר הוא, וכמו שאמר החי' הרי"ם (חי' הרי"ם לחודש אדר, וכן הוא ב'מאור עיניים' ועוד), שבחודש זה צריך כל איש ישראל לעשות עצמו משכן, ולכן נקרא 'אדר' על שם שהקב"ה בא לדור בכיכול בקרבינו.

ואיתא ב'חי' הרי"ם' (שם) כי בכל חודש אדר מתעורר למעלה (אצל כביכול) תשוקה לישראל, וזהו פירוש אדר מלשון דירה, ובכן צריך איש ישראל גם להתעורר בלבנו תשוקה בוערת - שישתוקק מאד שיוזכה לעבוד לפניו יתברך שמו.

רמז מציאנו בדברי הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע ש'ראשי תיבות' של תיבת אדר - א'לוף ד'ל ר'ש. יש שרמזו בדבריו אלו שהקב"ה משרה שכינתו בחודש הזה אף אצל הפשוטים והפחותים - ה'דלים והרשעים' ברוחניות, ומעם הדבר כי חודש זה שייך לכל 'יהודי' יהיה מי שיהיה, כמו"ש במגילת אסתר 'כי הגידו לו אשר הוא יהודי'. וכך נאמר שם שוב ושוב מרדכי היהודי ולא מרדכי הצדיק - להורות לנו כי עיקר החשיבות היא עצם היותו יהודי (והרי ישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא, סנהדרין מד.).

והסבר הדבר, כי חודש זה זמן מחיית עמלק הוא, ועמלק נטפל ל'נחשלים' שהענן פולטם (תנחומא דברים תצא י, הובא ברש"י כה יח) לייאשם ולומר להם 'אבד סברך ותחלתך מה' - ובוה רוצה הוא להפילם לגמרי, אבל אנו מצוויים 'מחה תמחה את זכר עמלק' - לזעוק

כה. וממילא הרווחנו לאלו המתלוננים ואומרים, וכי נהפך למלאכים, רצוננו להיות כאחד האדם ולא יביטו עלינו כמי שאינו מן הישוב, מעתה אפשר להיות להם להיות מלאכים 'בסוד', על ידי מחשבתם הטהורה בלא שתדע מזה בריה אחת בעולם, ובהנהגתם יתנהגו בין בני אדם כאחד מהם.

מעשה באשה אחת שהוצרכה לאיזה ישועה גדולה מאד למעלה מדרך הטבע, ובאת לפני הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע והזכירה עצמה לטובה, אמר לה הרה"ק היאך אוכל לאושיעכם, וכי מלאך אני, אמרה לו האשה, לא, אלא שהרבי גדול ממלאך, נענה הרה"ק ואמר לה - 'דאס יא' (אכן נכנים הדברים), ופעל עבורה ישועה גדולה.

הרה"ק מהרי"מ מזינקוב זי"ע אמר פעם לבחור שהביט עליו, מה לך כי תעמוד ותביט עלי, א"ל הבחור כי ענין גדול הוא לתיקון הנפש להביט על הצדיק, אמר לו הרה"ק, כתיב 'ועמך כולם צדיקים' (ישעיה ס כא), אם כן 'תיקון' גדול יהיה לך אם תביט ותתבונן בעצמך... כלומר שאז באמת יעלה ויגיע להיות צדיק.

כו. וכן איתא ב'תרגום יונתן' על הפסוק (ישעיה לג טו טז) 'עוצם עיניו מראות מרע הוא מרומים ישכון' - 'יהא בית משרוהי בית מקדשא', והיינו שהוא עצמו וביתו יהא 'בית המקדש' ממש.

כיוצא בו אמר ה'דברי ישראל' זי"ע (פר' בחקותי ד"ה או יאמר והתהלכתי בתוכם) כי הגן עדן של בני ישראל הוא בעולם העליון, וגן עדן של הקב"ה הוא בהאי עלמא - בתוך נפש הישראל המקדש עצמו.

ובבר אמר הרה"ק ה'אהבת ישראל' מוויז'ניץ ז"ע (אור ישראל את כב) שחודש אדר הוא זמן ראוי ומוכשר להאי ענינא של שמירת המחשבה, שכן שמירה זו גרמה לנו בימים ההם בזמן הזה להנצל מאויבינו - ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם, וכדאיתא בגמרא (מגילה יב.) 'שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם אמרו אתם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע^י, [שאל אותם רשב"י על טעם זה], אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו, אמרו לו, אמור אתה, אמר להם מפני שהשתחוו לצלם, אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר [פירוש, אם כן איך זכו לנס, והרי

האדם. וכל איש ישראל שייך בוו הקדושה, שהרי אמרה תורה ושכנתי בתוכם, והכל בכלל בתוכם^י.

ומפורשים הדברים ב'ש"ך' על התורה (מגורי הארז"ל), וז"ל. 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם', לא אמר משכן אלא מקדש, לומר, אם יקדשו עצמן יהיה כל אחד מהם מרכבה לשכינה, זהו ושכנתי בתוכם ממש, לזה אמר 'ועשו' ולא ועשית, כי כל אחד רמוז המשכן בגופו, הארון רמוז בלב, הכרובים... אלא לרמוז למה שאמרנו שיעשו בגופן - שיקדשו איבריהם ויעשו משכן ומרכבה לשכינה, ולזה אמר 'ועשו' 'וכן תעשו' שתי פעמים אחת למשכן ואחת לגופן.

כז. הסבא מקלם זצ"ל (חכמה ומוסר ח"א מאמר ע"ב) כתב, וז"ל, ואמר חכם אחד לעשיר שהיה מתנשא נגדו בשביל עשרו, אמר לו, האדון שלך הוא עבדי, ואתה עבד לעבדים, ולחנם אתה מתגאה, פי" כי הוא עבד נמכר לעבודת תאוותו, והחכם אדונו של זה העבד הנמכר לתאוותו, כי התאוה מסור בידו, עכ"ל. הרי מבואר במליצת לשונו, שמי שהוא משועבד לתאוותיו הוא עבד לתאוותיו, ומי שהוא משוחרר מתאוותיו הוא מלך ואדון על תאוותיו, ולכן קרא למי שהוא עבד לתאוותיו 'עבד לעבדים', כי בעל תאוה הוא עבד לתאוותיו, והחכם הוא אדון לתאוותיו, ונמצא הבעל תאוה עבד לעבדו של חכם.

כח. מקשים העולם, מה היה חטאם של ישראל באותה סעודה הרי דרשו חז"ל (מגילה יב.) 'לעשות כרצון איש ואיש (אסתר א ח) - אמר רבא, לעשות כרצון מרדכי והמן', ואם כן הרי היו כל המאכלים ושאר עניני הסעודה ב'הכשר' של מרדכי הצדיק ומה עוון יש בזה, וביארו על פי מה מעשה ש(לא) היה, פעם נסעו ישראל וגוי יחדיו בדרך, אחר שהילכו כברת דרך הוציא היהודי מצקלונו מאכלו אשר הביא עמו מביתו, בירך על המזון ופטר את הפרפרת אכל ושתה, ואילו הגוי הוציא 'בשר שמן' וניגש לאכלו, וב'נדיבות לב' הציע ליהודי להצטרף עמו בסעודתו, אך היהודי התנצל ואמר שאסור לו לאכול מבשר גוים, בגמר סעודתו שתה הגוי מיינו, גם בזה סירב היהודי לשנות מכוסו ואמר לו ש'סתם יינם' אסור על איש ישראל. הגוי שלא נתברך ב'בינה ודעת' לא הבין את דברי היהודי והוכרח היהודי להסביר לו ב'רחל בתך הקטנה', שהתורה אוסרת לאכול בשר ויין של גוי זולתי במצב של סכנה ופיקוח נפש, ואף הוסיף והסביר לו 'פיקוח נפש' מהו, ויהי כשמעו כי כן - הוציא הגוי סכין גדול וכמעט שהניפה על ראש היהודי והזהירו שאם לא יאכל וישתה ממבשרו ויינו יהרגו על אתר, בלית ברירה עשה כפי שהצטווה אכל ושתה והתענג מסעודתו של הגוי, לפתע חזר בו הגוי, והחל לפייס את היהודי בבקשת סליחה מחילה וכפרה על מעשיו, נענה היהודי ואמר לו בתוקף - אינני סולח ומוחל לך, ולשאלת הגוי מדוע לא יסלח לו השיב 'אינני מוחל לך על שלא נתת לי לסיים את הסעודה...', והיינו שאותו איש שמח עם הסיבה של פיקוח נפש שאיקלע לידו כדי שיוכל לאכול וליהנות מן הסעודה.

וזהו אומרם 'לפי שנהנו מסעודתו של אותו רשע', כי הגם שהיה מקום לומר שאולי היו מוכרחים להשתתף בסעודה מפני השלום ולתת כבוד למלכות, וכמו כן לא היה איסור באכילתם שהרי סידרו את הכשרות על צד היותר טוב, מכל מקום לא היה להם ללכת לשם מרצון ולהתענג מחבורתם של גוים טמאים פוחזים וריקים, והיו צריכים ללכת כמי שכפאם שד ומחמת ההכרח ולא ליהנות מן ההליכה וההשתתפות.

ובזה ביארו דברי הגמרא בכפתור ופרח, שכך אמרו שם, 'שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי, מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם, אמרו אתם, אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, [אך רשב"י דחה טעם זה, כי] א"כ שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו, אמרו לו אמור אתה, אמר להם, מפני שהשתחוו לצלם, אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר, אמר להם הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן

'כתובם', בתוך כל אחד ואחד. ונתבאר בספרים, שבדורות הללו זוכים לזה ע"י עסק התורה, והוא עפ"י דברי הב"ח (או"ח מ"ז, ד"ה ומ"ש דאמר) בהלכות ברכת התורה, וז"ל. 'דכוונתו יתברך מעולם היתה, שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה. ולכן נתן הקב"ה תורת אמת לישראל במתנה, שלא תשתכח מאתנו כדי שתדבק נשמתנו וגופינו ברמ"ח איברים ושם"ה גידין, ברמ"ח מצוות עשה ושם"ה לא תעשה שבתורה. ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת היו המה מרכבה והיכל לשכינתו יתברך, שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה' המה ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דירתה... ' ובוזה יבוארו נמי דברי רש"י וכן תעשו - לדורות, כי אכן לדורות עולם בדינו לעשות ולהקים את המשכן בתוך כל אחד ואחד, בריבוי עסק התורה בקבלת עולי מתוך עמל

על ע"ז חייבים מיתה], אמר להם, הם לא עשו אלא לפנים, [כל פעולתם חיצונית היתה אבל לא קיבלו עליהם את הע"ז עליהם כאלוה"ח] אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים, ומכאן חזינן שהצלתם של בני ישראל היתה על ידי ששמרו על מחשבותם, והשתחוו לצלם רק במעשה ולא במחשבה, ועל כן זמן ראוי ומוכשר הוא חודש זה לזכך את המחשבה להיותה זכה וברה"י.

לעסוק בדברי תורה - השראת השכינה על ידי עסק התורה

כתב בעל 'צרור המור' בפרשתו, שלכן נקרא כיסוי ה'ארון' בשם 'כפורת', כי הארון מרמו על התורה והתורה מכפרת לו לאדם על כל עוונותיו יותר מכל הקרבנות'.

הנה כתיב בפרשתו (כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, וב'אלשיך', 'בתוכו' לא נאמר אלא

אלא לפנים, והלא ידוע שגם ההוה אמינא שבש"ס אמת היא, ואכן תרי עבירות אלו חדא ניהו, ובאה זו ומגלה על זו, דאף שנאנסו להשתחוות לצלם לפנים, מיהו לשמחה זו מה היא עושה, והיה להם להצטער על שנקלעו למצב של אונס כזה.

באופן אחר משלו ענין זה בילד פרא אדם שהמלמד לא הצליח לחנך אותו, לסוף השנה חקק המלמד את כל התנהגות הילד עלי 'תעודה' - שלא למד כהוגן, ואף לא התפלל כראוי, ובהתנהגותו הפריע לכל התלמידים, וכיוצא בדברים אלו, זולת כאשר הוצרך המלמד לכתוב על עניני השירה, שם הודה על האמת שבשיעורים אלו התנהג כהוגן, כי אהב לשיר ולזמר. ויהי כאשר הגיע הילד לביתו והראה לאביו את ה'תעודה' החל האב לקרוא הנכתב בה, ויהי כראותו שלימודו לא היה כהוגן שתק ולא אמר מאומה כי הבין שבנו לא ניחן בכשרונות, וגם כאשר המשיך לקרוא שתפילתו לא היתה טובה וכן התנהגותו לא היתה כראוי לא אמר לו ולא כלום, כי דן אותו לכף זכות שמא קשה לו לקבל מרות מן המלמד, וכך המשיך לקרוא בשתיקה את הדברים הקשים שכתב המלמד, אבל כאשר ראה שב'זמרה' הצטיין לשבח, או אז סטר לו האב על לחיו, תמה הבן ושאל, הניחא אילו היית מכה אותי בקריאתך את התעודה עד עתה ניחא, כי אכן לא למדתי ולא התנהגתי כדבעי, אבל מדוע מעניש הנך אותי דיקא בדבר שהצטיינתי לשבח, השיב לו האב והסביר 'אדרבה, את עצם הנהגתך עוד אפשר להצדיק ולומר שהיית בבחינת אונס דרחמנא פטריה, אך איך שייך לשיר ולשמוח במצב כזה, ועל כך מגיע לך עונש... ' והן הדברים, שלכה"פ היו צריכים להצטער במה שנאלצו להשתתף בסעודתו של אותו רשע, ואילו הם נהנו מן האיסור.

וכך כתב ה'חתם סופר' (תו"מ מגילת אסתר ד"ה איתא במגילה) דאע"פ שהיו אנוסים ומוכרחים להשתתף בסעודה, היה עליהם להשביע את נפשם עם מאכלים כשרים בטרם בואם לסעודה בבית אחשוורוש, וממילא היו אוכלים שם 'אכילה גסה' ולא לתיאבון.

כט. ומוסיף שם 'משנכנס אדר מרבין בשמחה' - בשמחה אותיות מחשבה.

ל. סיפר הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע שפעם שלח הצאר הרשע ניקולאי ימ"ש לאחד ממחנות צבאו, שביום פלוני ובשעה פלונית יבוא לבקרם - לראות את נאמנותם אליו ואל המלכות, כל אנשי הצבא התכונו בהכנה דרבה לקראת הצאר, ניקו וצחצחו את בגדי הצבא אשר להם, כמו כן הכינו את תרמילם שבו מכניסים את 'כלי זיינים' - מחשש שמא יבדוק הצאר את התרמיל, כן עשו כל העם, לבד מחייל אחד שאהב את ה'ביטערע טראפ' (טיפה המרה - י"ש), והיה נוהג לצאת ולשתות לשכרה בכל לילה ולילה, אמנם, משרבו הוצאות שתייתו וכבר לא היה מי שילונו

ויגיעה רבה ויהא משכנו בתוככם^{יז}.

התורה, ותלמדנו להבין את כל מה שלמד בהיותו בהאי עלמא^{יח}, וכן איתא מפורש בזוהר הק' (קפה.) שכל מה שלומד האדם בהאי עלמא ואינו מבין את לימודו, יבינוהו בעולם הבא (עיי"ש)^{יט}.

ה'של"ה' הק' (מס' שבועות פרק תורה אור אות קעז) ביאר לשון הכתוב (תהילים יט ח) 'עדות ה' נאמנה מחכימת פתי', שכל העוסק בדברי תורה בעולם הזה, אף באופן של 'פתי' דהיינו שאינו מבין את מוצא שפתיו, (ואף לאחר לימודו הוא בכח' 'פתי' - כי לא החכים כלום בלימודו), אזי בבואו לעולם העליון, תחכים אותו

נפרוש כפינו השמימה בתחינה שנוכה להתקדש ולהתעלות בימים מלאי זיו אלה, ימי חודש שכולו אורה לשוב בתשובה מאהבה, ובקרוב יתגלה משיחנו בב"א.

מעות, הלך החייל ומשכן את כלי זיינו ושאר החפצים שבתרמילו בעד מעות, וקנה בהם עוד ועוד משקה, עתה כשעבר הקול במחנה שהצאר מגיע לבקרו, הלך חייל זה חיש מהר מילא את תרמילו בקש ותבן בכדי שייראה התרמיל כשל כל החיילים, בהגיע היום המיועד הגיע הצאר למחנה ו'כולם נסקרים לפניו...' והנה עבר הצאר ליד 'שיכור' זה, ויצוהו לפתוח את תרמילו קבל עם ועדה, אך למותר לומר שמשראה הצאר במה התרמיל מלא - בקש ותבן, העניש מרה אותו ואת הממונים עליו.

סיים הרה"ק מסטאלין, פשיטא שלא היה לו לאותו רשע רוח הקודש, אלא משראהו עומד בקומה זקופה בלא נשיאת עול, הבין שאינו נושא כלום. והמשיך בדבריו, שאברך המהלך בקומה זקופה ללא נשיאת עול סימן הוא שאין בפנימיותו ולא כלום.

לא. והנה, רבים מתאוננים לאמר אכן, רצוני עז ללמוד תורה ולעסוק בה בשקידה וביגיעה. אך מה אעשה והמקום אשר הנני נמצא אינו ראוי עבורי לעסוק בתורה, או המצב שהנני שרוי בו מפריע בעדי מלקבוע עתים לתורה. ומבאר ה'חתם סופר' זי"ע (הובא משמו בספרים), דלכן אמרו מקום הארון היינו מקום התורה ולומדיה אינה מן המדה אלא היא למעלה מן הזמן ומן המקום. ללמדנו שלא יביט על המצב או על המקום שהוא נמצא, אלא בכל מצב בכל עת ובכל שעה - יפנה לעסוק בתורה, וממילא יאירו עיניו בתורה.

עוד פיתוי רגיל היצר לפתות את האדם, שממילא אין לימודו לשמה, ועדיף לו שלא ללמוד. תשובתו בדברי הגר"א כי זה גופא מתחבולות היצר - לפתות האדם שלא ללמוד כי אינו לשמה, ובאמת היצר מרתת מלימוד כזה ג"כ, כי אף לימוד זה משבר ומכניע כוחו של יצר, וכך כתב הגר"א (על משלי כה כב) וז"ל. כי גחלים אתה חותה, כלומר, ובזה שאתה לומד שלא לשמה הוא גחלים על ראשו, שאין רצונו שתלמוד שלא לשמה רק לפי שעה, שסובר שבזה יפתה אותך שלא תלמוד כלל אבל באמת אין רצונו גם בזה, שגם זה גחלים על ראשו.

לב. אף בעולם הזה יעזרהו הקב"ה ויפתח שערי מוחו ולבו להבין ולהשכיל, ומי לנו גדול כהרמב"ם ואף הוא מתחילת דרכו קשה הבנה היה (גם לא אבה ללמוד) ולבסוף עלה ונתעלה להיות ה'רמב"ם' שממשה ועד משה לא קם כמשה. וזה לשון 'סדר הדורות' (אלף החמישי, ד"א תתקכ"ז), הרמב"ם היה קשה הבנה מאד שמעט רצון היה לו בלמוד, ואביו היה מכהו עד כי נואש ממנו וקראו 'בן הקצב' ויגרשהו מביתו. הרמב"ם הלך לו לביהכ"נ ויישן וייקץ ומצא עצמו נהפך לאיש אחר וברח מפני אביו וילך אל עיר שהיה שם הרב ר' יוסף בן מיגאש והתחיל ללמוד ממנו והפליג להתחכם אחרי ימים רבים שב אל קורדובה ולא הלך לבית אביו וביום השבת התחיל לדרוש ברבים דברים נוראים ואחר הדרשה קמו אביו ואחיו וישקוהו ויקבלוהו בסבר פנים וקבלתי מחכמי הדור שנמצא כתוב שעמד עם רבו סגור במערה י"ב שנים רצופות ושם קבל תורתו. מכאן חיזוק להורים ומחנכים ולתלמידים עצמם שלא יאמרו נואש בראותם כי הבן, התלמיד או הוא בעצמו קשה הבנה הוא, וגם אם הוא רואה אז ער האלט נישט ביים לערנען (אין בו כל חשק ורצון ללמוד) כי פעמים שדייקא בן ותלמיד זה יעלה ויצמח כגן רטוב ויאיר את כל העולם בתורתו ויראתו, חיזקו ואימצו לעולם לא ירך לבבכם...

לג. יהודי אחד נכנס אל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע והתאונן בפניו שאינו מצליח להבין כראוי את תלמודו, ענהו ה'חזון איש' ואמר לו, תנוח דעתך, כל שנותיו של אדם כחלום יעוף הם עוברים, המשך בלימודים, והרי מיד בבואך לעולם העליון יבארו לך את כל לימודך....